NÁVRHY GENERÁLNEJ ADVOKÁTKY
VERICA TRSTENJAK
prednesené 8. septembra 2011 [1]

I — Úvod

1. Tento návrh na začatie prejudiciálneho konania, ktorý podal Okresní soud v Chebu (ďalej len „vnútroštátny súd“), sa týka výkladu nariadenia Rady (ES) č. 44/2001 z 22. decembra 2000 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach [2].

2. Vnútroštátny súd chce v podstate vedieť, či ustanovenia nariadenia č. 44/2001 bránia uplatneniu takého vnútroštátneho predpisu, podľa ktorého pri podaní žaloby proti žalovanému s neznámym bydliskom možno ustanoviť opatrovníka, ktorý tohto žalovaného zastupuje v rámci konania. Prejednávaná vec obsahovo súvisí s vecou C-292/10, G. [3], v ktorej boli predložené čiastočne podobné otázky.

3. V tejto súvislosti sa vnútroštátny súd ďalej pýta, či môže byť príslušný podľa článku 24 nariadenia č. 44/2001, pokiaľ sa takýto opatrovník vyjadrí k obsahu veci bez namietania nedostatku právomoci vnútroštátneho súdu (ďalej len „účasť na konaní bez vznesenia námietky“).

4. Okrem toho chce vnútroštátny súd zistiť, či môže dohoda o miestnej príslušnosti súdu zakladať konkludentne aj dohodu o medzinárodnej príslušnosti v zmysle článku 17 bodu 3 nariadenia č. 44/2001, prípadne ako môže skutočnosť, že dohoda o miestnej príslušnosti súdu na základe nekalej povahy podľa článku 3 ods. 1 a článku 6 smernice Rady 93/13/EHS z 5. apríla 1993 o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách nie je záväzná [4], ovplyvniť platnosť dohody o medzinárodnej príslušnosti.

1 — Jazyk prednesu: nemčina. Jazyk konania: čeština.
2 — Ú. v. ES L 12, 2001, s. 1; Mim. vyd. 19/004, s. 42.
3 — Ú. v. ES C 346, s. 23.
4 — Ú. v. ES L 95, s. 29; Mim. vyd. 15/002, s. 288.

II — Uplatniteľné právo

A — *Právo Únie* [5]

1. Charta základných práv

5. Článok 47 Charty základných práv Európskej únie (ďalej len „Charta“) upravuje právo na účinný prostriedok nápravy a na spravodlivý proces. Jeho odseky 1 a 2 stanovujú:

„Každý, koho práva a slobody zaručené právom Únie sú porušené, má za podmienok ustanovených v tomto článku právo na účinný prostriedok nápravy pred súdom.

Každý má právo na to, aby jeho záležitosť bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom. Každý musí mať možnosť poradiť sa, obhajovať sa a nechať sa zastupovať.“

2. Nariadenie č. 44/2001

6. Nariadenie č. 44/2001 obsahuje predpisy o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach. [6] Jeho odôvodnenia č. 2, 3, 11 a 13 stanovujú:

„(2) Niektoré odlišnosti vnútroštátnych právnych noriem upravujúcich právomoc súdov a uznávanie a výkon rozsudkov bránia zdravému fungovaniu vnútorného trhu. Vyžadujú sa ustanovenia harmonizujúce normy konfliktu právomoci v občianskych a obchodných veciach a zjednodušujúce formálne náležitosti na účely rýchleho a jednoduchého uznávania a výkon rozsudkov členských štátov viazaných týmto nariadením.

(3) Tento priestor spadá do justičnej spolupráce v občianskych veciach v zmysle článku 65 Zmluvy.

…

(11) Normy súdnej právomoci musia byť vysoko predvídateľné a vychádzať zo zásady, že právomoc sa všeobecne zakladá podľa bydliska žalovaného a právomoc

5 — V súlade s označeniami používanými v ZEÚ alebo ZFEÚ sa pojem „právo Únie“ uplatňuje ako súhrnný pojem pre právo Spoločenstva a právo Únie. Ak sa ďalej bude hovoriť o jednotlivých ustanoveniach primárneho práva, budú sa uvádzať predpisy použiteľné *ratione temporis*.

6 — Ďalej sa uvádzajú ustanovenia nariadenia č. 44/2001 uplatniteľné v rozhodujúcom čase.

založená na tomto kritériu musí byť vždy k dispozícii, okrem určitých presne vymedzených situácií, keď predmet konania alebo zmluvná voľnosť účastníkov odôvodňuje iné kritérium väzby. Bydlisko (sídlo) právnickej osoby treba definovať osobitne, aby boli spoločné pravidlá prehľadnejšie a vyhlo sa konfliktu právomoci.

...

(13) V oblasti poistenia, spotrebiteľských zmlúv a pracovnoprávnych vzťahoch by slabší účastník mal byť chránený normami právomoci, ktoré lepšie chránia [jeho] záujmy než všeobecné normy právomoci."

7. Kapitola II nariadenia obsahuje pravidlá určenia príslušnosti. Oddiel 1 tejto kapitoly obsahuje všeobecné ustanovenia. Články 2, 3 a 4 nariadenia, ktoré sa nachádzajú v tomto oddiele, stanovujú:

„*Článok 2*

1. Ak nie je v tomto nariadení uvedené inak, osoby s bydliskom na území členského štátu sa bez ohľadu na ich štátne občianstvo žalujú na súdoch tohto členského štátu.

2. Na osoby, ktoré nie sú štátnymi občanmi členského štátu, na území ktorého majú bydlisko, sa vzťahujú normy právomoci použiteľné na štátnych občanov tohto štátu.

Článok 3

1. Osoby s bydliskom na území členského štátu možno žalovať na súdoch iného členského štátu len na základe princípov upravených v oddieloch 2 až 7 tejto kapitoly.

2. Neuplatnia sa proti nim najmä normy vnútroštátneho práva uvedené v prílohe I.

Článok 4

1. Ak žalovaný nemá bydlisko na území členského štátu, právomoc súdov každého členského štátu sa určí podľa právneho poriadku tohto členského štátu, ak nestanovia niečo iné články 22 a 23.

2. Proti takémuto žalovanému môže ktorákoľvek osoba s bydliskom na území členského štátu, bez ohľadu na jej štátne občianstvo, využiť kritériá právomoci platné v danom štáte, najmä normy uvedené v prílohe I, rovnako ako štátni občania tohto štátu."

8. Oddiel 4 upravuje právomoc vo veciach spotrebiteľských zmlúv. Obsahuje články 15, 16 a 17. Článok 15 stanovuje:

„1. Vo veciach týkajúcich sa zmluvy uzavretej spotrebiteľom na účely, ktoré nie je možné považovať za súčasť jeho podnikania alebo povolania, sa právomoc určí podľa tohto oddielu, pričom nie sú dotknuté ustanovenia článku 4 a článku 5 ods. 5, ak ide

…

b) o zmluvu o úvere splatnom v splátkach alebo zmluvu o akejkoľvek inej forme úveru, ktorým sa má financovať predaj tovaru alebo

c) vo všetkých ostatných prípadoch o zmluvu uzavretú s účastníkom, ktorý obchoduje alebo podniká v členskom štáte bydliska spotrebiteľa alebo akýmkoľvek spôsobom smeruje takéto činnosti do tohto členského štátu alebo do viacerých štátov vrátane tohto členského štátu, a zmluva spadá do rozsahu týchto činností.“

Článok 16 ods. 2 nariadenia znie:

„Druhý účastník zmluvy môže žalovať spotrebiteľa len na súdoch členského štátu, v ktorom má spotrebiteľ bydlisko.“

Článok 17 bod 3 tohto nariadenia znie takto:

„Od ustanovení tohto oddielu sa možno odchýliť len dohodou

…

3. dojednanou medzi spotrebiteľom a druhým účastníkom zmluvy, ak obaja majú v čase uzavretia zmluvy bydlisko alebo obvyklý pobyt v tom istom členskom štáte, ktorá dáva právomoc súdom tohto členského štátu za predpokladu, že takáto dohoda nie je v rozpore s právnym poriadkom tohto členského štátu.“

9. Oddiel 7 nariadenia č. 44/2001 sa týka voľby právomoci a zahŕňa články 23 a 24.

10. Článok 23 ods. 5 nariadenia stanovuje:

„Dohody alebo ustanovenia listiny zriaďujúcej poručnícky fond o voľbe právomoci sú právne neúčinné, ak sú v rozpore s článkami 13, 17 alebo 21 alebo ak súdy, ktorých právomoc sa má nimi vylúčiť, majú výlučnú právomoc podľa článku 22."

11. Článok 24 nariadenia znie takto:

„Okrem právomoci založenej na iných ustanoveniach tohto nariadenia má právomoc súd členského štátu vtedy, ak sa žalovaný zúčastní konania. Toto pravidlo sa neuplatní, ak sa žalovaný zúčastní konania, len aby namietol absenciu právomoci, alebo ak má iný súd výlučnú právomoc podľa článku 22."

12. Článok 26 ods. 1 a 2 toho istého nariadenia stanovuje:

„1. Ak je osoba, ktorá má bydlisko v jednom členskom štáte, žalovaná na súde iného členského štátu a nezúčastní sa konania, súd aj bez návrhu vyhlási, že nemá právomoc, ak si právomoc nemôže založiť na ustanoveniach tohto nariadenia.

2. Súd preruší konanie dovtedy, kým sa nepreukáže, že žalovaný mal možnosť prevziať písomnosť, ktorou sa začalo konanie, alebo rovnocennú písomnosť v dostatočnom čase, aby mohol pripraviť svoju obhajobu alebo na tento účel sa prijali všetky potrebné kroky."

13. Kapitola V nariadenia obsahuje všeobecné ustanovenia. Článok 59 nariadenia, ktorý je zakotvený v tejto kapitole, upravuje:

„1. Na určenie, či má účastník bydlisko v členskom štáte, ktorého súdom vo veci napadla žaloba, súd použije právny poriadok svojho štátu.

2. Ak účastník nemá bydlisko v členskom štáte, ktorého súdom vo veci napadla žaloba, potom na určenie, či má účastník bydlisko v inom členskom štáte, súd použije právny poriadok tohto členského štátu."

14. Kapitola VII nariadenia upravuje jej vzťah k iným právnym nástrojom. Článok 67, ktorý táto kapitola obsahuje, stanovuje:

„Toto nariadenie nemá vplyv na uplatňovanie ustanovení upravujúcich právomoc a uznávanie a výkon rozsudkov v špecifických veciach, ktoré sú obsiahnuté v právnych nástrojoch spoločenstva alebo vnútroštátnych právnych normách harmonizovaných s týmito právnymi nástrojmi."

3. Smernica 93/13

15. Smernica 93/13 smeruje proti nekalým podmienkam v spotrebiteľských zmluvách.

16. Podľa článku 3 tejto smernice:

„1. Zmluvná podmienka, ktorá nebola individuálne dohodnutá sa považuje za nekalú, ak napriek požiadavke dôvery spôsobí značnú nerovnováhu v právach a povinnostiach strán vzniknutých na základe zmluvy, ku škode spotrebiteľa.

…

3. Príloha obsahuje indikatívny a nevyčerpávajúci zoznam podmienok, ktoré sa môžu považovať za nekalé.“

17. Podľa bodu 1 písm. q) tejto prílohy sú podmienkami podľa článku 3 ods. 1 smernice podmienky, ktorých cieľom alebo účinkom je neposkytnúť spotrebiteľovi právo alebo mu brániť v uplatňovaní práva podať žalobu alebo akýkoľvek iný opravný prostriedok, najmä vyžadovať od spotrebiteľa, aby riešil spory neupravené právnymi ustanoveniami výhradne rozhodcovským konaním, nevhodne obmedzovať prístup k dôkazom alebo ukladať mu povinnosť dôkazného bremena, ktoré by podľa práva, ktorým sa riadi zmluvný vzťah, malo spočívať na inej zmluvnej strane.

18. Článok 5 prvá a druhá veta smernice stanovuje:

„V prípade zmlúv, v ktorých sú všetky alebo niektoré podmienky ponúkané spotrebiteľovi v písomnej forme, musia byť vždy tieto podmienky vypracované zrozumiteľne. Keď existuje pochybnosť o zmysle podmienky, prednosť má výklad priaznivejší pre spotrebiteľa.“

19. V zmysle článku 6 ods. 1 tejto smernice:

„Členské štáty zabezpečia, aby nekalé podmienky použité v zmluvách uzatvorených so spotrebiteľom zo strany predajcu alebo dodávateľa podľa ich vnútroštátneho práva neboli záväzné pre spotrebiteľa a aby zmluva bola podľa týchto podmienok naďalej záväzná pre strany, ak je jej ďalšia existencia možná bez nekalých podmienok.“

B — *Vnútroštátne právo*

20. Občanský soudní řád (Občiansky súdny poriadok, ďalej len „OSŘ“) v § 173 ods. 1 stanovuje, že platobný rozkaz treba doručiť odporcovi do vlastných rúk.

21. Podľa ustanovenia § 29 ods. 3 OSŘ môže byť účastníkovi, ktorého pobyt nie je známy, ktorému sa nepodarilo doručiť písomnosť na známu adresu v cudzine, ktorý trpí duševnou poruchou alebo sa z iných zdravotných dôvodov nemôže nielen prechodne zúčastniť na konaní alebo nie je schopný zrozumiteľne sa vyjadrovať, ustanovený opatrovník.

III — Skutkový stav, konanie pred vnútroštátnym súdom a prejudiciálne otázky

A — *Skutkový stav*

22. Žalobkyňa vo veci samej je právnická osoba založená podľa českého práva so sídlom v Českej republike. Žalovaný vo veci samej je štátnym príslušníkom Spolkovej republiky Nemecko.

23. Žalobkyňa a žalovaný uzatvorili vo veci samej 19. augusta 2005 hypotekárnu úverovú zmluvu. Týmto úverom sa mala financovať kúpa nehnuteľnosti. V okamihu uzatvorenia tejto zmluvy mal žalovaný vo veci samej bydlisko v Českej republike.

24. V článku VIII bode 8 tejto hypotekárnej úverovej zmluvy sa žalobkyňa a žalovaný vo veci samej dohodli, že pre prípadné spory má byť príslušný všeobecný súd, v ktorého obvode sa nachádza sídlo žalobkyne vo veci samej, tak ako je zapísané v obchodnom registri v čase podania žaloby.

B — *Konanie pred vnútroštátnym súdom*

25. Dňa 16. septembra 2008 podala žalobkyňa vo veci samej na vnútroštátny súd žalobu proti žalovanému vo veci samej, ktorou sa od neho domáha zaplatenia sumy 4 383 584,60 CZK vrátane úrokov z omeškania z dôvodu nesplnenia si povinnosti vyplývajúcej z hypotekárneho úveru. Dňa 16. októbra 2008 vydal vnútroštátny súd príslušný platobný rozkaz.

26. Doručenie platobného rozkazu do vlastných rúk žalovanému vo veci samej, ako vyžaduje § 173 ods. 1 OSŘ, nebolo možné. Na adrese Velká Hleďsebe (CZ), Žižkova 356, ktorú žalobkyňa označila v žalobe ako jeho bydlisko, už žalovaný nebýval. Z výpisu z centrálnej evidencie obyvateľov súd zistil, že je v nej evidovaný trvalý pobyt žalovaného na adrese Mariánské Lázně, Třída Vítězství 30/30. Z informácie od Služby cizinecké policie ČR z 20. februára 2009 však vyplývalo,

že sa žalovaný na adrese registrovanej v centrálnej evidencii obyvateľov nezdržiava. Podľa informácie polície z 2. júna 2009 vždy, keď žalovaný vo veci samej príde do Českej republiky, býva len v penziónoch či súkromných apartmánoch. Väzenská služba Českej republiky oznámila súdu podaním z 20. februára 2009, že žalovaný k 18. februáru 2009 nie je vo výkone trestu odňatia slobody ani vo výkone väzby na území Českej republiky. Vnútroštátnemu súdu sa tiež nepodarilo zistiť, že by mal žalovaný na území Českej republiky nejakých príbuzných, ktorí by mu mohli miesto pobytu žalovaného oznámiť. Na základe údajov vnútroštátneho súdu nie je možné podľa vnútroštátneho práva žiadne z týchto uvedených miest považovať za bydlisko. Z toho vnútroštátny súd vyvodil, že žalovaný na území Českej republiky bydlisko nemá.

27. Dňa 8. septembra 2009 bol platobný rozkaz z dôvodu nedoručiteľnosti zrušený. Vnútroštátny súd 3. júna 2009 rozhodol, pričom uplatnil § 29 ods. 3 OSŘ, ustanoviť žalovanému vo veci samej ako osobe s neznámym pobytom za opatrovníka advokáta JUDr. Josefa Heyduka, aby mohol pokračovať v konaní. Podaním z 26. októbra 2009 vzniesol opatrovník žalovaného vecné námietky proti uplatnenému nároku, a to v časti týkajúcej sa jeho príslušenstva.

C — *Prejudiciálne otázky*

28. V návrhu na začatie prejudiciálneho konania, ktorý bol doručený do kancelárie Súdneho dvora 5. júla 2010, predložil vnútroštátny súd nasledujúce prejudiciálne otázky:

„1. Pokiaľ je jeden z účastníkov súdneho konania štátnym príslušníkom iného štátu, než je štát, v ktorom dané konanie prebieha, predstavuje táto skutočnosť medzinárodný prvok v zmysle článku 81 ZFEÚ, ktorý je jednou z podmienok uplatniteľnosti nariadenia č. 44/2001?

2. Bráni nariadenie č. 44/2001 uplatneniu takého ustanovenia vnútroštátneho práva, ktoré umožňuje viesť konanie proti osobám, ktorých pobyt nie je známy?

3. V prípade zápornej odpovede na druhú otázku, možno vyjadrenie súdom ustanoveného opatrovníka žalovaného vo veci samej považovať za podrobenie sa súdnej príslušnosti tunajšieho súdu žalovaným v zmysle článku 24 nariadenia č. 44/2001 aj za situácie, že predmetom konania je nárok zo spotrebiteľskej zmluvy a súdy

Českej republiky by neboli príslušné podľa článku 16 ods. 2 nariadenia č. 44/2001 na rozhodnutie tohto sporu?

4. Možno považovať dohodu o miestnej príslušnosti konkrétneho súdu za skutočnosť zakladajúcu medzinárodnú príslušnosť zvoleného súdu v zmysle článku 17 bodu 3 nariadenia č. 44/2001, a pokiaľ áno, platí to aj v prípade, keď by išlo o dohodu o miestnej príslušnosti, ktorá je neplatná pre rozpor s článkom 6 ods. 1 smernice 93/13?“

IV — Konanie pred Súdnym dvorom

29. Žalobkyňa vo veci samej, česká, dánska, francúzska, maďarská a holandská vláda, ako aj Európska komisia predložili písomné pripomienky.

30. Na ústnom pojednávaní, ktoré sa konalo 25. mája 2011, sa zúčastnili, svoje vyjadrenia doplnili a na otázky odpovedali česká a dánska vláda a Komisia.

V — Hlavné tvrdenia účastníkov konania

A — *O prvej prejudiciálnej otázke*

31. Svojou prvou prejudiciálnou otázkou chce vnútroštátny súd zistiť, či sú uplatniteľné pravidlá o príslušnosti stanovené v nariadení č. 44/2001. Vychádza z toho, že predpokladom na ich uplatnenie je existencia medzinárodného prvku, ale pýta sa, či tento medzinárodný prvok môže spočívať už v tom, že žalovaný vo veci samej má štátnu príslušnosť iného členského štátu.

32. Podľa názoru žalobkyne vo veci samej a českej, dánskej, francúzskej a maďarskej vlády, ako aj Komisie je predpokladom na uplatnenie pravidiel určenia právomoci stanovených v nariadení č. 44/2001 existencia medzinárodného prvku, pričom Komisia zastáva názor, že tento prvok sa musí určiť pri zohľadnení konkrétneho prípadu.

33. Podľa názoru žalobkyne vo veci samej, českej a francúzskej vlády, ako aj Komisie na existenciu takéhoto medzinárodného prvku stačí, že prípad vyvoláva otázky v súvislosti s medzinárodnou príslušnosťou súdu, k čomu môže dôjsť, pokiaľ je žalovaný vo veci samej príslušníkom iného členského štátu. Komisia okrem toho poukazuje na skutočnosť, že v prejednávanom prípade nie je jasné, kde sa nachádza bydlisko žalovaného.

34. Naopak podľa názoru maďarskej, dánskej a holandskej vlády okolnosť, že žalovaný je štátnym príslušníkom iného členského štátu, sama osebe nestačí na to, aby sa založila uplatniteľnosť pravidiel určenia príslušnosti stanovených v nariadení č. 44/2001. Štátna príslušnosť totiž podľa pravidiel určenia príslušnosti stanovených v tomto nariadení nie je vôbec relevantná.

B — *O druhej prejudiciálnej otázke*

35. Svojou druhou prejudiciálnou otázkou sa chce vnútroštátny súd dozvedieť, či ustanovenia nariadenia č. 44/2001 bránia uplatneniu takých vnútroštátnych ustanovení, ako je § 29 ods. 3 OSŘ. Podľa týchto ustanovení je konanie proti osobám, ktorých pobyt je neznámy, umožnené tak, že sa týmto osobám ustanoví opatrovník. Vnútroštátny súd má pochybnosti o zlučiteľnosti takéhoto predpisu najmä s článkom 2 nariadenia.

36. Všetci účastníci konania, ktorí sa v tomto konaní vyjadrili, tvrdia, že takáto vnútroštátna právna úprava je zlučiteľná s predpismi práva Únie. Procesné právo totiž nariadením nie je úplne harmonizované a naďalej ho upravuje vnútroštátne právo. Pokiaľ členské štáty zohľadnia požiadavky nariadenia č. 44/2001, spadá uplatnenie takých vnútroštátnych predpisov do ich diskrečnej právomoci.

37. Pokiaľ ide o pravidlá medzinárodnej príslušnosti stanovené v nariadení, ktoré treba zohľadniť, česká a dánska vláda uvádzajú, že príslušnosť sa určuje v zásade podľa bydliska žalovaného. Vnútroštátny súd preto musí najprv preskúmať, či má žalovaný bydlisko v Českej republike alebo v inom členskom štáte, a podľa článku 59 nariadenia sa použije vždy vnútroštátne právo dotknutého členského štátu. Pokiaľ vnútroštátny súd dospeje k záveru, že žalovaný nemá bydlisko v niektorom členskom štáte, určuje sa medzinárodná príslušnosť v súlade s článkom 4 nariadenia č. 44/2001 podľa vnútroštátneho práva. Česká vláda navrhuje prístup, podľa ktorého môže vnútroštátny súd v takomto prípade vychádzať z fikcie bydliska žalovaného v niektorom členskom štáte, avšak pripúšťa, že v prípade takéhoto prístupu ide iba o riešenie *de lege*

ferenda. Žalobkyňa v tejto súvislosti uvádza, že žalovaný vo veci samej, ktorý nie je spotrebiteľom v zmysle nariadenia, má bydlisko v Českej republike. Žalobkyňa sa mohla na základe dlhodobej zmluvy so žalovaným vo veci samej spoliehať na to, že sa bude žalovaný dlhodobo zdržiavať na území Českej republiky.

38. Pokiaľ ide o právo žalovaného na obhajobu, uvádza žalobkyňa vo veci samej, ako aj maďarská, holandská, francúzska a dánska vláda, že pri uplatnení takéhoto vnútroštátneho ustanovenia sa musí zohľadniť aj článok 26 ods. 2 nariadenia č. 44/2001 a právo na obhajobu žalovaného, ktoré je v ňom vyjadrené. Podľa tohto ustanovenia musí vnútroštátny súd prijať všetky nevyhnutné opatrenia, aby sa žalovaný mohol brániť proti žalobe. Ak sa tieto opatrenia vykonajú, potom bude právo žalovaného na obhajobu podľa článku 47 ods. 2 Charty dostatočne chránené. Nariadenie sa však nemôže vykladať v tom zmysle, že žalobca nebude mať možnosť postupovať voči účastníkovi konania, ktorého bydlisko je neznáme. Musí sa totiž zohľadniť aj právo žalobcu na účinnú právnu ochranu podľa článku 47 ods. 1 Charty.

39. Naproti tomu žalobkyňa vo veci samej a francúzska vláda uvádzajú, že právo žalovaného na obhajobu nie je obmedzené ustanovením opatrovníka podľa § 29 ods. 3 OSŘ. Naopak, toto ustanovenie slúži na zabezpečenie práva na obhajobu. Česká vláda uvádza, že v prípade, keď sa príslušnosť určuje v súlade s článkom 4 nariadenia podľa vnútroštátneho práva, sa nariadenie č. 44/2001 aj tak neuplatní.

40. Nakoniec holandská a maďarská vláda v tejto súvislosti tvrdia, že rozsudok, ktorý bol prijatý na základe takej vnútroštátnej právnej úpravy, ako je § 29 ods. 3 OSŘ, nemôže byť uznaný a vykonaný podľa článku 34 bodu 2 nariadenia č. 44/2001. Aj Komisia uvádza, že by sa v určitých prípadoch mohol uplatniť článok 34 bod 2 nariadenia.

C — *O tretej prejudiciálnej otázke*

41. Svojou treťou prejudiciálnou otázkou chce vnútroštátny súd zistiť, či sa tento súd tým, že sa opatrovník ustanovený podľa § 29 ods. 3 OSŘ zúčastnil na konaní vznesenia námietky neprísluš nosti, stal podľa článku 24 nariadenia č. 44/2001 príslušným. V tejto súvislosti odkazuje na skutočnosť, že v prípade

úverovej zmluvy medzi žalobkyňou a žalovaným vo veci samej ide o spotrebiteľskú zmluvu v zmysle článku 15 ods. 1 písm. c) nariadenia č. 44/2001. Preto sú podľa článku 16 ods. 2 nariadenia príslušné súdy členského štátu, v ktorom má spotrebiteľ bydlisko.

42. Podľa názoru Komisie, maďarskej, francúzskej a českej vlády sa článok 24 nariadenia č. 44/2001 uplatní aj na spotrebiteľské veci.

43. Podľa názoru českej, holandskej a francúzskej vlády, ako aj Komisie však účasť opatrovníka na konaní nepredstavuje účasť na konaní v zmysle článku 24 nariadenia č. 44/2001. Komisia v tejto súvislosti uvádza, že pojem účasť žalovaného na konaní v zmysle článku 24 nariadenia sa má vykladať autonómne. Ochrana práva na obhajobu vyžaduje v prípade, akým je prejednávaný prípad, aby sa nezávisle od toho, aké je postavenie opatrovníka vo vnútroštátnych právnych predpisoch, nevychádzalo z účasti žalovaného na konaní v zmysle článku 24 nariadenia.

44. Naopak maďarská vláda a žalobkyňa vo veci samej vychádzajú z toho, že účasť opatrovníka na konaní podľa článku 24 nariadenia č. 44/2001 zakladá právomoc vnútroštátneho súdu. Právomoci opatrovníka sa musia posúdiť podľa vnútroštátneho práva.

45. Podľa názoru dánskej vlády sa musí otázka, či účasť opatrovníka na konaní zakladá právomoc podľa článku 24 nariadenia č. 44/2001, posudzovať z prípadu na prípad.

D — *O štvrtej prejudiciálnej otázke*

46. Štvrtou prejudiciálnou otázkou chce vnútroštátny súd najprv zistiť, či sa dohoda o miestnej príslušnosti konkrétneho súdu môže považovať aj za konkludentnú dohodu o medzinárodnej príslušnosti súdov dotknutého členského štátu v zmysle článku 17 bodu 3 nariadenia č. 44/2001. Okrem toho chce vedieť, či môže mať skutočnosť, že dohoda o miestnej príslušnosti nie je vzhľadom na svoju nekalú povahu v zmysle článku 3 ods. 1 smernice 93/13 záväzná, vplyv aj na takúto konkludentnú dohodu o medzinárodnej príslušnosti.

47. Česká, dánska a francúzska vláda, ako aj Komisia tvrdia, že v prípade takejto dohody ide o implicitnú dohodu o príslušnosti v zmysle článku 17 bodu 3 nariadenia č. 44/2001. Podľa názoru maďarskej vlády je pritom potrebné rozlišovať toto: pokiaľ existuje medzinárodný prvok, môže takáto dohoda predstavovať dohodu o medzinárodnej príslušnosti súdu v zmysle článku 17 bodu 3 nariadenia. Ak medzinárodný prvok chýba, tak sa môže táto dohoda považovať za dohodu o medzinárodnej príslušnosti súdu iba vtedy, pokiaľ to nie je v rozpore s vôľou strán.

48. Okrem toho francúzska vláda a Komisia tvrdia, že vnútroštátny súd musí *ex offo* preskúmať, či je táto dohoda nekalá v zmysle článku 6 smernice 93/13.

49. Podľa názoru žalobkyne vo veci samej sa takáto dohoda nemá považovať za nekalú v zmysle článku 6 smernice 93/13, pretože po prvé nejde o spotrebiteľskú zmluvu a po druhé vzdialenosť medzi sídlom žalobkyne vo veci samej v Prahe a bydliskom žalovaného vo veci samej nie je veľká.

50. Nakoniec česká a maďarská vláda sa domnievajú, že takáto dohoda o medzinárodnej príslušnosti je platná aj vtedy, keď je dohoda o miestnej príslušnosti podľa článku 6 ods. 1 smernice 93/13 neplatná. Článok 17 bod 3 nariadenia č. 44/2001 je v tomto rozsahu potrebné považovať za *lex specialis* vo vzťahu k článku 3 ods. 1 a článku 6 smernice 93/13. Naopak dánska a francúzska vláda, ako aj Komisia tvrdia, že dohoda, ktorá je neplatná v zmysle článku 6 ods. 1 smernice 93/13, nemôže predstavovať ani platnú dohodu o medzinárodnej príslušnosti súdu v zmysle článku 17 bodu 3 nariadenia č. 44/2001.

VI — Právne posúdenie

51. Konanie vo veci samej sa vyznačuje tým, že žalobkyňa podala na vnútroštátny súd žalobu proti žalovanému, ktorého bydlisko nie je známe. Podľa § 29 ods. 3 OSŘ môže vnútroštátny súd v takomto prípade ustanoviť žalovanému opatrovníka. Vnútroštátny súd sa však pýta, či je s predpismi práva Únie, a najmä s nariadením č. 44/2001, zlučiteľné, ak sa bude za týchto okolností pokračovať v konaní voči žalovanému.

52. Keďže sú štyri prejudiciálne otázky, ktoré v tejto súvislosti kladie vnútroštátny súd, úzko prepojené, preskúmam ich spoločne. Najprv je potrebné sa zaoberať otázkou, či je uplatnenie takej právnej úpravy, akou je § 29 ods. 3 OSŘ, v zásade zlučiteľné s nariadením č. 44/2001 (A). Na túto otázku je potrebné odpovedať kladne. Vnútroštátny súd však musí pri uplatnení takejto právnej úpravy dodržiavať požiadavky práva Únie, ktoré vyplývajú predovšetkým z nariadenia. K tomu patria predovšetkým pravidlá určenia právomoci stanovené v nariadení (B) a ďalej minimálne požiadavky, pokiaľ ide o právo žalovaného na obhajobu (C).

A — *Zásadná zlučiteľnosť ustanovenia, akým je § 29 ods. 3 OSŘ, s právom Únie*

53. Ako vyplýva z vnútroštátneho rozhodnutia, ustanovenie opatrovníka podľa § 29 ods. 3 OSŘ umožňuje pokračovať v konaní proti žalovanému vo veci samej, hoci jeho bydlisko nie je známe a žaloba mu nemôže byť doručená priamo.

54. Pravidlá nariadenia č. 44/2001 v zásade nebránia uplatneniu takej vnútroštátnej právnej úpravy. Nariadením č. 44/2001 sa mali medzi členskými štátmi iba zjednotiť pravidlá o právomoci v občianskych a obchodných veciach a uľahčiť uznávanie a výkon súdnych rozhodnutí, ale nemalo sa ním harmonizovať ďalšie procesné právo členských štátov. [7] Je teda v zásade na uvážení členských štátov, či prijmú takú procesnoprávnu úpravu, akou je § 29 ods. 3 OSŘ, podľa ktorej sa môže žalovanému s neznámym pobytom ustanoviť opatrovník, aby sa mohlo v konaní proti nemu pokračovať. [8]

55. Vnútroštátny súd však musí pri uplatnení vnútroštátneho práva zabezpečiť plnú účinnosť práva Únie. V prípade ako vo veci samej sa musia zohľadniť pravidlá určenia príslušnosti stanovené nariadením č. 44/2001 a musí sa zabezpečiť ochrana práva žalovaného na obhajobu. [9]

7 — Rozsudok z 5. februára 2004, DFDS Torline, C-18/02, Zb. s. I-1417, bod 23. K Bruselskému dohovoru pozri rozsudky z 15. mája 1990, Hagen, C-365/88, Zb. s. I-1845, bod 17, ako aj zo 7. marca 1995, Shevill a i., C-68/93, Zb. s. I-415, bod 35.

8 — V tejto súvislosti pozri rozsudok z 11. júna 1985, Debaecker a Plouvier, 49/84, Zb. s. 1779, bod 10 a nasl., v ktorom Súdny dvor uznal existenciu takých pravidiel a domnieval sa, že v zásade nie sú zlučiteľné so systémom Bruselského dohovoru.

9 — Rozsudky z 15. mája 1990, Hagen, už citovaný v poznámke pod čiarou 7, bod 20, a Shevill, už citovaný v poznámke pod čiarou 7, bod 36.

B — *O zohľadnení pravidiel určenia príslušnosti stanovených nariadením č. 44/2001*

56. Ustanovenie opatrovníka pre žalovaného vo veci samej nezbavuje vnútroštátny súd povinnosti dodržať pravidlá určenia príslušnosti stanovené nariadením č. 44/2001. Tieto pravidlá sú v prípade ako vo veci samej uplatniteľné (1). Vnútroštátny súd bude preto musieť preskúmať, či je podľa týchto pravidiel príslušný (2).

1. O uplatniteľnosti pravidiel určenia príslušnosti stanovených v nariadení č. 44/2001

57. Ako vyplýva z prvej prejudiciálnej otázky, vnútroštátny súd chce zistiť, či sa v prípade ako vo veci samej musia uplatniť pravidlá určenia príslušnosti upravené nariadením č. 44/2001.

58. Na túto otázku je potrebné odpovedať kladne.

59. Podľa judikatúry Súdneho dvora [10], ktorá bola síce prijatá ešte v súvislosti s pravidlami určenia príslušnosti vyplývajúcimi z Bruselského dohovoru, ale ktorú je možné preniesť na nariadenie č. 44/2001 [11], si uplatnenie pravidiel vyžaduje existenciu cudzieho prvku [12]. Na účely existencie takéhoto cudzieho prvku stačí, ak si súd členského štátu kladie otázky týkajúce sa určenia medzinárodnej právomoci súdov. [13]

60. Prejednávaný prípad takéto otázky vzbudzuje.

61. Takéto otázky totiž môžu vzniknúť nielen vtedy, keď sú do sporu pre bydlisko účastníkov konania, dôvod sporu alebo miesto sporných udalostí zapojené iné štáty. Aj okolnosti, že žalovaný vo veci samej je štátnym príslušníkom iného členského štátu [14] a jeho bydlisko nie je vnútroštátnemu súdu známe, môžu vyvolať takéto otázky týkajúce sa určenia medzinárodnej príslušnosti súdov.

62. Zmysel a účel článku 16 ods. 2 nariadenia č. 44/2001, ktorý je v prípade ako vo veci samej uplatniteľný, hovorí v prospech toho, aby sa pravidlá určenia príslušnosti stanovené v nariadení uplatnili v prípade, akým je prejednávaný prípad. Podľa tohto pravidla sa totiž spotrebiteľ musí žalovať zásadne iba

10 — Rozsudok z 1. marca 2005, Owusu, C-281/02, Zb. s. I-1383, bod 25 a nasl.

11 — V súvislosti s tým, že táto judikatúra je v zásade uplatniteľná, pozri rozsudky zo 16. júla 2009, Zuid-Chemie, C-189/08, Zb. s. I-6917, bod 18, a zo 14. mája 2009, Ilsinger, C-180/06, Zb. s. I-3961, bod 41.

12 — Rozsudok Owusu, už citovaný v poznámke pod čiarou 10, bod 25.

13 — Tamže, bod 26.

14 — V tomto zmysle je podľa môjho názoru potrebné chápať i úvahy na strane 8 Jenardovej správy (Ú. v. ES C 59, 1979, s. 1), podľa ktorých je medzinárodný prvok v zmysle Bruselského dohovoru daný vtedy, keď je žalovaným cudzinec.

na súdoch členského štátu, na ktorého území má bydlisko. Pokiaľ by sa toto ustanovenie neuplatnilo v prípade ako vo veci samej, v ktorom vnútroštátny súd konštatoval, že žalovaný nemá bydlisko v jeho členskom štáte, potom by hrozilo, že by bol žalovaný v tomto členskom štáte súdu, aj keď má bydlisko v inom členskom štáte. To by bolo v rozpore s cieľom ochrany upraveným v článku 16 ods. 2 nariadenia.

63. Proti uplatniteľnosti pravidiel určenia príslušnosti stanovených nariadením č. 44/2001 v prípade ako vo veci samej namieta po prvé maďarská vláda, že podľa článku 2 ods. 2 nariadenia sa majú na vlastných, ako aj cudzích štátnych príslušníkov, ktorí majú bydlisko v tom istom členskom štáte, uplatniť rovnaké pravidlá. Po druhé holandská vláda uvádza, že pravidlá týkajúce sa určenia medzinárodnej právomoci súdov zakotvené v nariadení sa v zásade viažu na bydlisko, ale naopak nezohľadňujú štátnu príslušnosť.

64. Tieto námietky ma nepresvedčili.

65. Je totiž potrebné rozlišovať medzi otázkou, za akých podmienok sa musia pravidlá určenia príslušnosti stanovené nariadením č. 44/2001 uplatniť, a otázkou, aké kritériá určujú medzinárodnú príslušnosť podľa týchto pravidiel. Ustanovenia, na ktoré sa tieto vlády odvolávajú, obsahujú kritériá, ktorými sa riadi medzinárodná príslušnosť, *pokiaľ* sú pravidlá určenia príslušnosti obsiahnuté v nariadení uplatniteľné. Z týchto kritérií sa naopak nedá vyvodiť, kedy sa pravidlá určenia príslušnosti obsiahnuté v nariadení vôbec uplatnia.

66. Ako medzitýmny návrh je teda potrebné konštatovať, že pravidlá určenia príslušnosti obsiahnuté v nariadení č. 44/2001 sú na prípad ako vo veci samej uplatniteľné a vnútroštátny súd ich musí dodržiavať.

2. O príslušnosti vnútroštátneho súdu

67. Vnútroštátny súd teda musí preskúmať, či je príslušný podľa pravidiel nariadenia č. 44/2001.

68. Ako vyplýva z tretej prejudiciálnej otázky vnútroštátneho súdu, chce v tejto súvislosti najprv zistiť, či sa na základe skutočnosti, že opatrovník, ktorý bol pre žalovaného ustanovený bez jeho vôle a vedomia, sa zúčastnil na konaní bez vznesenia námietok, mohol stať príslušným podľa článku 24 nariadenia č. 44/2001 (a). Okrem toho chce štvrtou prejudiciálnou otázkou zistiť, či môže mať

medzinárodnú príslušnosť na základe dohody o medzinárodnej príslušnosti súdu podľa článku 17 bodu 3 nariadenia (b).

69. Pokiaľ vnútroštátny súd nebude môcť oprieť svoju príslušnosť o jedno z vyššie uvedených ustanovení, bude musieť zohľadniť pravidlo určenia príslušnosti podľa článku 16 ods. 2 nariadenia č. 44/2001. Podľa tohto ustanovenia môže zmluvný partner podať žalobu proti spotrebiteľovi iba na súd členského štátu, na ktorého území ma spotrebiteľ bydlisko (c). Pokiaľ nie je možné uplatniť ani toto ustanovenie, uplatní sa podľa môjho názoru článok 4 nariadenia, podľa ktorého sa medzinárodná príslušnosť určuje podľa vnútroštátneho práva vnútroštátneho súdu (d).

a) O účasti na konaní bez vznesenia námietok podľa článku 24 nariadenia č. 44/2001

70. Podľa článku 24 nariadenia č. 44/2001 má právomoc súd členského štátu vtedy, ak sa žalovaný zúčastní na konaní. Toto pravidlo sa neuplatní, ak sa žalovaný na konaní zúčastní len s cieľom namietnuť absenciu právomoci alebo ak má iný súd výlučnú právomoc podľa článku 22.

71. Vnútroštátny súd sa chce dozvedieť, či je toto ustanovenie uplatniteľné aj vo veciach spotrebiteľských zmlúv. Na túto otázku je potrené odpovedať kladne (i). Avšak ďalej vzniká otázka, či účasť opatrovníka ustanoveného bez vôle a vedomia žalovaného predstavuje účasť žalovaného na konaní v zmysle tohto ustanovenia (ii).

i) Uplatniteľnosť vo veciach spotrebiteľských zmlúv

72. Najprv je potrebné poukázať na to, že článok 24 nariadenia č. 44/2001 sa uplatní aj vo veciach spotrebiteľských zmlúv v zmysle kapitoly II oddielu 4 tohto nariadenia.

73. V rozsudku „Bilas“ Súdny dvor konštatoval, že článok 24 sa uplatní v zmysle kapitoly II oddielu 3 tohto nariadenia. [15] Táto judikatúra je uplatniteľná aj na veci spotrebiteľských zmlúv v zmysle oddielu 4 tej istej kapitoly. Ako Súdny dvor v tomto rozsudku zdôraznil, článok 24 prvá veta nariadenia platí pre všetky spory, v ktorých príslušnosť súdu, ktorému bol spor predložený, nevyplýva z iných ustanovení tohto nariadenia. Toto ustanovenie sa tak uplatní aj na prípady, v ktorých bol spor

15 — Rozsudok z 20. mája 2010, ČPP Vienna Insurance Group, C-111/09, Zb. s. I-4545, body 19 až 33.

súdu predložený bez toho, aby sa dodržali ustanovenia uvedeného nariadenia. To znamená, že účasť žalovaného na konaní sa môže považovať za konkludentný súhlas s príslušnosťou súdu, ktorému sa spor predložil, a teda ako dohoda o jeho príslušnosti. [16] Ďalej Súdny dvor konštatoval, že článok 24 druhá veta nariadenia síce stanovuje výnimky zo zásady účasti na konaní bez vznesenia námietok, ktoré sa musia vykladať, ale tie sa vzťahujú len na prípady, ktoré sú v ňom výslovne uvedené. [17] V každom prípade sa tu neodkazuje ani na nedodržanie pravidiel v poistných veciach v zmysle kapitoly II oddielu 3 nariadenia, ani na nedodržanie právnej úpravy vo veciach spotrebiteľských zmlúv v zmysle kapitoly II oddielu 4 nariadenia.

74. Článok 24 nariadenia č. 44/2001 je teda uplatniteľný aj na veci spotrebiteľských zmlúv v zmysle kapitoly II oddielu 4 nariadenia. [18]

ii) O pojme účasť žalovaného na konaní

75. Vzniká otázka, či sa v prípade ako vo veci samej žalovaný zúčastnil na konaní v zmysle článku 24 nariadenia č. 44/2001. Túto otázku však vnútroštátny súd explicitne nepoložil. V rámci konania o prejudiciálnej otázke však môže Súdny dvor vnútroštátnemu súdu poskytnúť všetky údaje, ktoré pokladá za užitočné na vyriešenie sporu vo veci samej. [19]

76. Pojem účasť žalovaného na konaní podľa článku 24 nariadenia č. 44/2001 je autonómnym pojmom práva Únie, ktorý je potrebné vykladať jednotne. Podľa ustálenej judikatúry sa musia ustanovenia nariadenia vykladať autonómne, s odkazom na jeho systematiku a ciele. [20] O iný prípad ide, ak sa odkazuje výslovne na vnútroštátne právne predpisy alebo ak z dotknutých ustanovení vyplýva, že zákonodarca Únie chcel túto otázku prenechať právu členských štátov. Vzhľadom na pojem účasť žalovaného na konaní v zmysle článku 24 nariadenia sa zdá, že to tak nie je.

16 — Tamže, bod 21.

17 — Tamže, body 23 až 26.

18 — Podobne Geimer, R., v Geimer, R., Schütze, R.: *Europäisches Zivilverfahrensrecht*. 2. vyd. Beck, 2004, článok 24 bod 36; Staudinger, A., v Rauscher, T.: *Europäisches Zivilprozess- und Kollisionsrecht*. Sellier, 2011, článok 24 bod 11. O prehľade prevažne súhlasných názorov pozri Mankowski, P.: Besteht der Europäische Gerichtsstand der rügelosen Einlassung auch gegen von Schutzregimes besonders geschützte Personen? In: *Recht der Internationalen Wirtschaft*. 2010, s. 667 a nasl., ktorý ale sám kritizuje nedostatočné zohľadnenie zamýšľanej ochrany spotrebiteľa ako slabšej strany.

19 — Rozsudky z 28. februára 1984, Einberger, 294/82, Zb. s. 1177, bod 6, a zo 16. júla 1992, Belovo, C-187/91, Zb. s. I-4937, bod 13.

20 — Rozsudky zo 16. júla 2009, Zuid-Chemie, C-189/08, Zb. s. I-6917, bod 17; z 2. októbra 2008, Hassett a Doherty, C-372/07, Zb. s. I-7403, bod 17, a z 23. apríla 2009, Draka NK Cables a i., C-167/08, Zb. s. I-3477, bod 19.

77. Z autonómneho pojmu účasť žalovaného na konaní podľa článku 24 nariadenia č. 44/2001 tak vyplývajú minimálne požiadavky práva Únie, ktoré musia členské štáty zohľadniť. [21] To však neznamená, že je vnútroštátne procesné právo celkom zatlačené do pozadia. Naopak, je uplatniteľné subsidiárne. [22]

78. V prípade ako vo veci samej vzniká otázka, či je s minimálnymi požiadavkami práva Únie zlučiteľné vychádzať z účasti žalovaného na konaní v zmysle článku 24 nariadenia č. 44/2001 aj vtedy, keď ide o účasť opatrovníka, ktorý bol žalovanému spotrebiteľovi ustanovený bez jeho vôle a vedomia.

79. V rozsudku Hendrikman [23] Súdny dvor konštatoval, že účasť opatrovníka, ktorý nebol poverený samotným žalovaným, na konaní sa nemôže vykladať ako účasť na konaní v zmysle článku 27 bodu 2 nariadenia Brusel I, čo je ustanovenie, ktoré predchádzalo článku 34 bodu 2 nariadenia č. 44/2001. [24]

80. Pri zohľadnení tejto judikatúry som dospela k názoru, že pojem účasť žalovaného na konaní v článku 24 nariadenia č. 44/2001 sa musí vykladať tak, že opatrovník, ktorý je žalovanému ustanovený bez jeho vôle a vedomia, sa na konaní nemôže zúčastniť v jeho mene. V prejednávanom prípade síce ide o opatrovníka ustanoveného súdom, a nie splnomocneného advokáta ako v prípade sporu Hendrikman. Okrem toho tu ide o výklad článku 24 nariadenia č. 44/2001, ktorý sa použije v konaní vo veci samej, a nie o výklad článku 34 bodu 2 nariadenia, ktorý sa uplatní v konaní o výkone rozhodnutia. Tak či tak sa mi však zdá, že v zmysle tejto judikatúry sa dá uplatniť v prípade ako vo veci samej.

21 — Rozsudok z 24. júna 1981, Elefanten Schuh, 150/80, Zb. s. 1671, bod 16. Rovnako Geimer, R.: c. d., článok 24 bod 30.

22 — Calvo Caravaca, A. L., Carrascosa Gonzalez, J., v Mangus, U., Mankowski, P.: *Brussels I Regulation*. Sellier, 2007, článok 24 bod 10; Kropholler, J.: *Europäisches Zivilprozessrecht*. Verlag Recht und Wirtschaft. 8. vyd. 2005, článok 24 bod 7. S tým podľa môjho názoru nie sú v rozpore ani úvahy na strane 38 Jenardovej správy (už citovanej v poznámke pod čiarou 14), v ktorej sa uvádza, že sa otázka, ako je potrebné vykladať pojem účasť na konaní, riadi vnútroštátnym právom. To podľa môjho názoru totiž nie je možné chápať tak, že sa otázka, či došlo k účasti na konaní, určuje iba podľa vnútroštátneho práva. Skôr je možné chápať to tak, že z práva Únie vyplývajú požiadavky týkajúce sa pojmu účasť na konaní, ktoré ale môžu byť doplnené príslušnými vnútroštátnymi procesnými pravidlami.

23 — Rozsudok z 10. októbra 1996, Hendrikman a Feyen, C-78/95, Zb. s. I-4943.

24 — Tamže, bod 18. V tejto súvislosti je potrebné uviesť aj rozsudok ČPP Vienna Insurance Group, už citovaný v poznámke pod čiarou 15, bod 33. Podľa tohto rozsudku síce vnútroštátny súd nemusí *ex offo* preskúmať, či je žalovaný, ktorý je podľa oddielov 3 až 5 kapitoly II nariadenia č. 44/2001 považovaný za slabšiu stranu, schopný uvedomovať si plne účinky svojej obrany vo veci samej. Vnútroštátny súd sa ale môže pri zohľadnení cieľa vyjadreného v týchto ustanoveniach, ktorým sa poskytuje zvýšená ochrana slabšiemu účastníkovi konania, uistiť, že si je strana, ktorá je pred ním za týchto podmienok žalovaná, plne vedomá dôsledkov svojho súhlasu s účasťou na konaní.

81. Dôležitým cieľom nariadenia č. 44/2001 je totiž chrániť právo žalovaného na obhajobu [25], ktoré je ako základné právo zakotvené v článku 47 ods. 2 Charty. S týmto cieľom podľa môjho názoru nie je v súlade, že sa v prípade ako vo veci samej vníma účasť opatrovníka, ktorý bol ustanovený bez vôle a vedomia žalovaného, na konaní ako účasť žalovaného. Po prvé v takomto prípade žalovaný nemôže prijať vedome rozhodnutie o tom, ako viesť konanie. Po druhé opatrovník, ktorý nemá žiadny kontakt so žalovaným, spravidla nedisponuje dostatočnými informáciami, aby posúdil, či môže byť účasť na konaní v zmysle článku 24 nariadenia v záujme žalovaného. Po tretie táto nedostatočná informovanosť opatrovníka môže skomplikovať popretie príslušnosti dotknutého súdu.

82. Navyše je potrebné zohľadniť skutočnosť, že článok 16 ods. 2 nariadenia č. 44/2001 má spotrebiteľa chrániť pred tým, aby bol žalovaný na iných súdoch, než sú súdy jeho členského štátu. Pokiaľ by bola účasť opatrovníka ustanoveného bez jeho vôle a vedomia vnímaná ako jeho účasť na konaní a týmto spôsobom by bola založená príslušnosť súdu, ktorý opatrovníka ustanovil, hrozilo by, že bude obmedzená praktická účinnosť článku 16 ods. 2 nariadenia.

83. Navyše treba vziať do úvahy, že účasť na konaní v zmysle článku 24 nariadenia č. 44/2001 určuje miestne príslušný súd, a teda aj *lex fori*, čo môže mať ďalekosiahle dôsledky pre výsledok sporu.

84. Z vyššie uvedených dôvodov sa účasť opatrovníka ustanoveného bez vôle a vedomia žalovaného na konaní v zásade nemôže vnímať ako účasť žalovaného na konaní v zmysle článku 24 nariadenia.

iii) Návrh

85. Na záver treba konštatovať, že článok 24 nariadenia sa síce uplatňuje vo veciach spotrebiteľských zmlúv, ale účasť opatrovníka, ktorý bol žalovanému ustanovený bez jeho vôle a vedomia, na konaní sa nemôže vnímať ako jeho účasť na konaní v zmysle článku 24 nariadenia č. 44/2001. Vnútroštátny súd sa

25 — Rozsudok Hendrikman, už citovaný v poznámke pod čiarou 23, bod 18.

teda nemôže dovolávať tohto ustanovenia, aby založil svoju príslušnosť. [26]

nariadenia môže byť dohodnutá príslušnosť iného súdu. Podľa bodu 3 tohto ustanovenia sa môžu spotrebiteľ a jeho zmluvný partner, ktorí majú v čase uzatvorenia zmluvy bydlisko alebo obvyklý pobyt v tom istom členskom štáte, dohodnúť na príslušnosti súdov tohto členského štátu, ibaže by takáto dohoda nebola prípustná podľa práva členského štátu.

b) O dohode o medzinárodnej príslušnosti podľa článku 17 bodu 3 nariadenia

86. Ako vyplýva zo štvrtej prejudiciálnej otázky, vnútroštátny súd sa ďalej pýta, či môže v prípade ako vo veci samej oprieť svoju medzinárodnú príslušnosť o dohodu o medzinárodnej príslušnosti podľa článku 17 bodu 3 nariadenia č. 44/2001.

i) Rozsah pôsobnosti článku 17 bodu 3 nariadenia č. 44/2001

87. Podľa údajov vnútroštátneho súdu ide v prejednávanej veci o spotrebiteľskú zmluvu v zmysle článku 15 ods. 1 písm. c) nariadenia č. 44/2001, takže sa uplatnia osobitné ustanovenia kapitoly II oddielu 4 nariadenia č. 44/2001. Podľa článku 16 ods. 2 nariadenia môže byť spotrebiteľ žalovaný v zásade iba na súdoch členského štátu, na ktorého území má bydlisko. Avšak za podmienok článku 17

88. V takom prípade ako vo veci samej vzniká najprv otázka, či sa môže článok 17 bod 3 nariadenia č. 44/2001 uplatniť aj vtedy, keď je možné, že žalovaný vo veci samej už v okamihu podania žaloby nemá bydlisko na území členského štátu.

26 — Na účely prejednávaného prípadu je teda irelevantná otázka, či sa môže článok 24 nariadenia vôbec uplatniť, ak by žalovaný nemal bydlisko v niektorom členskom štáte. V súvislosti s touto otázkou pozri Geimer, R.: c. d., článok 24 body 22 až 25; Calvo Caravaca, A. L., Carrascosa Gonzalez, J.: c. d., článok 24 bod 28 a nasl.

89. Na túto otázku je potrebné odpovedať kladne.

90. Na uplatniteľnosť tohto ustanovenia totiž stačí, aby mali v okamihu uzatvorenia dohody bydlisko na území dotknutého členského štátu obaja účastníci konania. [27] Takýto výklad zodpovedá cieľu tohto ustanovenia, ktorý spočíva v ochrane zmluvného partnera spotrebiteľa. [28] Tento cieľ možno účinne dosiahnuť, len ak takáto dohoda nie je dotknutá neskoršou zmenou bydliska, a to i vtedy, keď sa bydlisko premiestni do tretieho štátu. [29]

ii) Bydlisko spotrebiteľa a jeho zmluvného partnera v tom istom štáte

91. Podľa údajov vnútroštátneho súdu mali tak žalobkyňa, ako aj žalovaný vo veci samej v okamihu uzatvorenia zmluvy bydlisko v Českej republike, takže je splnená prvá podmienka článku 17 bodu 3 nariadenia č. 44/2001.

27 — V tomto zmysle aj Geimer, R.: c. d., článok 17 bod 10.

28 — Pozri stranu 33 Jenardovej správy, už citovanej v poznámke pod čiarou 14; Geimer, R.: c. d., článok 17 bod 7.

29 — V dôsledku toho treba článok 4 nariadenia, podľa ktorého sa súdna právomoc každého členského štátu, pokiaľ nemá žalovaný bydlisko ma území niektorého členského štátu, určuje podľa jeho vlastných právnych predpisov, vykladať v tom zmysle, že sa uplatní len s výhradou existencie dohody v zmysle článku 17 bodu 3.

iii) Konkludentná dohoda o medzinárodnej príslušnosti českých súdov

92. Vnútroštátny súd sa pýta, či môže dohoda o miestnej príslušnosti súdu, podľa ktorej je pre spory príslušný súd, v ktorého obvode mala žalobkyňa vo veci samej sídlo v okamihu podania žaloby, dohodou o medzinárodnej príslušnosti v zmysle článku 17 bodu 3 nariadenia č. 44/2001.

93. Najprv je potrebné, aby vnútroštátny súd preskúmal, či sa žalobkyňa a žalovaný vo veci samej dohodli, že pre spory z úverovej zmluvy majú byť medzinárodne príslušné české súdy. Keďže neexistujú zodpovedajúce ustanovenia práva Únie, je vecou vnútroštátneho súdu, aby pri uplatnení vnútroštátnych predpisov preskúmal, či je možné z dohody o miestnej príslušnosti súdu vyvodiť konkludentnú dohodu o medzinárodnej príslušnosti. Podľa údajov vnútroštátneho súdu je to pri uplatnení českého práva zrejme možné. Dve zmluvné strany, ktoré majú obidve bydlisko v tom istom členskom štáte, by obvykle dohodou o príslušnom súde skutočne mohli

chcieť určiť nielen miestne príslušný súd, ale konkludentne aj medzinárodne príslušné súdy.

94. Okrem toho vzniká otázka, či možno k takýmto konkludentným dohodám podľa článku 17 bodu 3 nariadenia č. 44/2001 prihliadať. Na túto otázku je potrebné odpovedať kladne. Znenie tohto ustanovenia neupravuje žiadne obmedzenie na výslovne formulované dohody. Okrem toho by obmedzenie pôsobnosti tohto ustanovenia na výslovne uvedené dohody nadmerne obmedzilo jeho praktickú účinnosť. Spravidla sa článok 17 bod 3 nariadenia uplatní v prípadoch, v ktorých v okamihu uzatvorenia dohody ešte neexistuje medzinárodný prvok – ten vznikne až neskôr, keď spotrebiteľ premiestni svoje bydlisko do iného členského štátu. V takejto východiskovej situácii zmluvné strany obvykle nepovažujú za nevyhnutné dohodnúť si medzinárodnú príslušnosť súdu členského štátu, v ktorom majú obidve bydlisko. Obmedzenie sa na výslovne formulované dohody by bolo tiež ťažko zlučiteľné s cieľom tohto ustanovenia, ktorým je chrániť zmluvného partnera spotrebiteľa pred zmenou príslušnosti súdu, ktorá môže nastať odchodom spotrebiteľa z daného členského štátu. [30]

30 — Pozri stranu 33 Jenardovej správy, už citovanej v poznámke pod čiarou 14.

iv) O prípustnosti dohody podľa vnútroštátneho práva

95. Pokiaľ vnútroštátny súd dospeje k záveru, že žalobkyňa a žalovaný vo veci samej uzatvorili dohodu o príslušnosti českých súdov, potom bude musieť podľa článku 17 bodu 3 nariadenia č. 44/2001 ďalej preskúmať, či je takáto dohoda podľa českého práva prípustná.

96. Vnútroštátny súd vyjadruje pochybnosti o záväznosti takejto dohody. V tejto súvislosti poukazuje na to, že dohoda o miestnej príslušnosti súdu, podľa ktorej má byť príslušný súd v mieste sídla žalobkyne, môže byť nekalá v zmysle článku 3 ods. 1 smernice, a teda v zmysle článku 6 tejto smernice nezáväzná, pretože žalobkyňa vo veci samej mala v okamihu uzatvorenia zmluvy sídlo v Prahe a žalovaný vo veci samej mal bydlisko v Mariánskych Lázňach.

97. V tejto súvislosti vzniká po prvé otázka, či a do akej miery je potrebné samotnú konkludentnú dohodu o medzinárodnej príslušnosti posudzovať podľa požiadaviek smernice 93/13. Po druhé vzniká otázka, či môže mať prípadná nezáväznosť dohody o miestnej príslušnosti vplyv na konkludentnú dohodu

o medzinárodnej príslušnosti. Po tretie sa budem zaoberať kritériami, podľa ktorých sa určuje nekalá povaha dohody o miestnej príslušnosti súdu.

— O preskúmaní dohody o medzinárodnej príslušnosti podľa kritérií smernice 93/13

98. Podľa článku 17 bodu 3 nariadenia č. 44/2001 musí byť dohoda o medzinárodnej príslušnosti prípustná podľa vnútroštátneho práva. Keďže členské štáty musia pri úprave svojho vnútroštátneho práva dodržiavať požiadavky práva Únie, je potrebné v tejto súvislosti zohľadniť najmä požiadavky smernice 93/13.[31] V dôsledku toho podliehajú dohody o medzinárodnej príslušnosti, ktoré patria do pôsobnosti tejto smernice, a teda sú uplatňované vo všeobecných obchodných podmienkach poskytovateľom alebo predávajúcim, v zásade kontrole, či ide o nekalú podmienku podľa článku 3 ods. 1, a požiadavke jasnosti a zrozumiteľnosti podľa jej článku 5.

99. Avšak pri posúdení nekalej povahy takejto podmienky je potrebné zohľadniť, že zákonodarca Únie chcel prijatím článku 17 bodu 3 nariadenia č. 44/2001 poskytnúť zmluvnému partnerovi spotrebiteľa možnosť brániť sa proti zmene medzinárodnej príslušnosti súdu v prípade odchodu spotrebiteľa zo spoločného členského štátu. S prihliadnutím na toto posúdenie zákonodarcu nemôže byť dohoda o medzinárodnej príslušnosti, ktorá patrí do pôsobnosti smernice 93/13, považovaná za nekalú v zmysle článku 3 ods. 1 tejto smernice už preto, že stanovuje, že pre spory medzi spotrebiteľom a poskytovateľom alebo predávajúcim majú byť medzinárodne príslušné súdy členského štátu, v ktorom mali obidvaja bydlisko v okamihu uzatvorenia dohody. Pokiaľ by malo byť uplatnenie článku 17 bodu 3 nariadenia č. 44/2001 obmedzené na dohody, ktoré nie sú všeobecnými obchodnými podmienkami v zmysle smernice 93/13, potom by bola praktická účinnosť tohto ustanovenia podstatne obmedzená.

100. Porovnateľný záver platí pre požiadavky, ktoré kladie článok 5 ods. 1 smernice 93/13 na jasnosť a zrozumiteľnosť takejto dohody

31 — S tým súhlasia Heinig, J.: *Grenzen von Gerichtsstandsvereinbarungen im Europäischen Zivilprozessrecht*. Jenaer Wissenschaftliche Verlagsgesellschaft, 2010, s. 337 a nasl.; Staudinger, A., v Rauscher, T.: c. d., článok 17 body 3 a 6; Nielsen, P. A., v Magnus, U., Mankowsky, P.: c. d., článok 17 bod 4. S týmto názorom nesúhlasí Geimer, R.: c. d., článok 17 bod 3, s odkazom na zásadu *lex posterior*. Avšak táto zásada nemôže odôvodniť úplné vylúčenie smernice 93/13 nariadením č. 44/2001, pretože článok 17 bod 3 nariadenia výslovne stanovuje výhradu prípustnosti vnútroštátneho práva.

o medzinárodnej príslušnosti, ktorá bola konkludentne dohodnutá zároveň s uzatvorením dohody o miestnej príslušnosti súdu. Aj v tejto súvislosti sa musí zohľadniť posúdenie zákonodarcom vyplývajúce z článku 17 bodu 3 nariadenia č. 44/2001. Prístup, podľa ktorého by požiadavka jasnosti a zrozumiteľnosti bránila zahrnutiu takejto zároveň konkludentne uzavretej dohody o medzinárodnej príslušnosti súdu, by nadmerne obmedzil pôsobnosť článku 17 bodu 3 nariadenia. [32]

102. Podľa článku 6 ods. 1 smernice 93/13 nekalé podmienky uplatnené v zmluvách uzatvorených predávajúcim alebo poskytovateľom so spotrebiteľom nemôžu byť pre spotrebiteľov záväzné. Zmluva však ostáva vo zvyšnej časti záväzná, pokiaľ môže existovať naďalej bez týchto nekalých podmienok. Podľa týchto požiadaviek práva Únie závisí nečinnosť dohody o miestnej príslušnosti súdu od toho, či je potrebné sa na dohodu o miestnej príslušnosti súdu a zároveň na konkludentne uzatvorenú dohodu o medzinárodnej príslušnosti po obsahovej stránke pozerať ako na jedinú dohodu, alebo či sa môže táto dohoda o medzinárodnej príslušnosti zaradiť medzi ostatnú časť zmluvy a byť aj napriek neplatnosti dohody o miestnej príslušnosti pre spotrebiteľa a druhého zmluvného partnera naďalej účinná.

— O vplyve prípadnej neplatnosti dohody o miestnej príslušnosti súdu na dohodu o medzinárodnej príslušnosti

101. V prejednávanom prípade ďalej vzniká otázka, či môže mať vplyv prípadná neplatnosť dohody o miestnej príslušnosti súdu podľa článku 3 ods. 1 smernice 93/13 na zároveň konkludentne uzavretú dohodu o medzinárodnej príslušnosti.

103. Či sa má dohoda o miestnej príslušnosti súdu a konkludentne uzavretá dohoda o medzinárodnej príslušnosti po obsahovej stránke považovať za jedinú dohodu, závisí v konečnom dôsledku od vôle zmluvných strán. V prípade neexistencie zodpovedajúcich predpisov práva Únie to bude pri uplatnení dotknutých vnútroštátnych ustanovení musieť zistiť vnútroštátny súd. V tejto súvislosti bude musieť vnútroštátny súd zohľadniť, že v prípade ako vo veci samej okolnosť, že dohoda o medzinárodnej príslušnosti sa bude odvodzovať najmä od dohody o miestnej

32 — V tejto súvislosti možno odkázať na dôvody uvedené v bode 94 týchto návrhov.

príslušnosti súdu, sama osebe nestačí na to, aby sa na obidve dohody pozeralo po obsahovej stránke ako na jednu. Dohody o miestnej príslušnosti súdu totiž spĺňajú rozdielne funkcie. Dohoda o medzinárodnej príslušnosti tiež vedie k miestnemu vymedzeniu príslušných súdov podľa štátnych hraníc. Zmluvné strany ale obvykle dohodou o medzinárodnej príslušnosti sledujú aj iné ciele. Voľba medzinárodne príslušných súdov má totiž mnohé právne a faktické dôsledky, ktoré môžu mať vplyv na riešenie sporu a výsledok konania. K tomu patrí najmä určenie *lex fori*, kolízneho práva platného v obvode príslušného súdu a jazyka konania. [33]

104. Pokiaľ by mal vnútroštátny súd pri zohľadnení vyššie uvedených úvah dospieť k záveru, že dohoda o miestnej príslušnosti súdu a dohoda o medzinárodnej príslušnosti netvoria podľa vôle zmluvných strán po obsahovej stránke jednu dohodu, potom by nezáväznosť dohody o miestnej príslušnosti súdu nemala vplyv na dohodu o medzinárodnej príslušnosti. [34]

— O nekalej povahe dohody o miestnej príslušnosti

105. Podľa vyššie uvedeného nebude mať v prípade ako vo veci samej prípadná nekalá povaha dohody o miestnej príslušnosti súdu zrejme vplyv na dohodu o medzinárodnej príslušnosti Celkom vylúčiť to však nie je možné. Keďže je okrem toho logické, že vnútroštátny súd sa bude vo vzťahu k miestnej príslušnosti zaoberať posudzovaním nekalej povahy dohody o miestnej príslušnosti súdu, chcela by som sa ďalej stručne zaoberať posúdením nekalej povahy dohody o miestnej príslušnosti súdu.

33 — V tejto súvislosti pozri podobnejšie Heinig, J.: c. d., s. 62 a 69.

34 — Pokiaľ by mal vnútroštátny súd naopak dospieť k záveru, že dohoda o miestnej príslušnosti a dohoda o medzinárodnej príslušnosti tvoria jedinú dohodu, potom by bola táto dohoda podľa článku 6 prvej vety smernice 93/13 zásadne nezáväzná. V tomto prípade vzniká otázka, či je možné túto jedinú dohodu obmedziť, aby sa zachovala jej platnosť, takým spôsobom, že medzinárodný prvok ostane účinný. V zásade proti zlučiteľnosti vyššie uvedeného obmedzenia dohody s článkom 6 smernice svedčí skutočnosť, že by predajca alebo poskytovateľ nebol dostatočne odradený od uplatnenia nekalých podmienok.

106. Podľa článku 3 smernice 93/13 sa zmluvná podmienka považuje za nekalú, ak napriek požiadavke dobrej viery spôsobí značnú nerovnováhu v právach a povinnostiach strán vzniknutých na základe zmluvy na škodu spotrebiteľa. Toto ustanovenie definuje len abstraktné faktory, ktoré vedú k nekalej povahe dohody, ktorá nebola individuálne dohodnutá. [35] V tejto súvislosti odkazuje článok 3 ods. 3 smernice na prílohu, v ktorej je uvedený zoznam podmienok, ktoré môžu byť vyhlásené za nekalé. Bod 1 písm. q) tejto prílohy uvádza podmienky, ktoré bránia spotrebiteľovi v uplatňovaní práva podať žalobu alebo akýkoľvek iný opravný prostriedok, najmä tým, že od spotrebiteľa vyžadujú, aby riešil spory výhradne rozhodcovským konaním, na ktoré sa nevťahujú ustanovenia právnych predpisov, nevhodne obmedzujú prístup k dôkazom, ktoré má spotrebiteľ k dispozícii, alebo mu ukladajú povinnosť dôkazného bremena, ktoré by podľa práva, ktorým sa riadi zmluvný vzťah, malo spočívať na inej zmluvnej strane. Tento zoznam je však iba odkazom a nie je taxatívny. [36] Nekalá povaha zmluvných podmienok sa totiž hodnotí podľa článku 4 smernice 93/13 so zreteľom na povahu tovaru alebo služieb, na ktoré bola zmluva uzatvorená, a na všetky okolnosti súvisiace s uzatvorením zmluvy. V tejto súvislosti je potrebné hodnotiť aj dôsledky, ktoré môže mať podmienka v rámci práva uplatniteľného na zmluvu. To vyžaduje preskúmanie vnútroštátneho právneho systému. [37]

107. Na základe vyššie uvedeného právneho rámca Únie sa Súdny dvor v prípade návrhu na začatie prejudiciálneho konania obmedzí na to, že vyloží všeobecné kritériá uplatnené zákonodarcom Únie na vymedzenie pojmu „nekalá podmienka“. [38] Je vecou vnútroštátnych súdov, aby pri zohľadnení týchto kritérií posúdili nekalú povahu dohody.

108. Ako vyplýva z ustálenej judikatúry Súdneho dvora, vnútroštátny súd musí pri

35 — Rozsudok z 1. apríla 2004, Freiburger Kommunalbauten, C-237/02, Zb. s. I-3403, bod 19.

36 — Tamže, bod 20.

37 — Tamže, bod 21.

38 — Pozri rozsudky zo 4. júna 2009, Pannon, C-243/08, Zb. s I-4713, bod 42 a nasl., a z 9. novembra 2010, VB Pénzügyi Lízing, C-137/08, Zb. s. I-10847, bod 42 a nasl. V týchto rozsudkoch sa Súdny dvor odklonil od svojho stanoviska v rozsudku z 27. júna 2000, Océano Grupo Editorial a Salvat Editores (C-240/98 až C-244/98, Zb. s. I-4941 bod 21 a nasl.), podľa ktorého Súdny dvor môže vykonať konečné posúdenie dohody o súdnej príslušnosti aj vtedy, keď ide o dohodu, ktorá je výhodná výlučne pre poskytovateľa alebo predávajúceho, bez toho, aby zavádzala protiplnenia v prospech spotrebiteľa, pretože nezávisle od druhu zmluvy spochybňuje účinnosť súdnej ochrany práv, ktoré spotrebiteľovi priznáva smernica 93/13.

posúdení nekalej povahy dohôd o výlučnej miestnej príslušnosti zohľadniť, že spotrebiteľovi môžu vzniknúť neprimerane vysoké náklady na dostavenie sa na súd, pokiaľ je tento súd od bydliska spotrebiteľa vzdialený a ide o spor týkajúci sa nižších súm. Za týchto okolností môže totiž dohoda o výlučnej miestnej príslušnosti odstrašiť spotrebiteľa od toho, aby sa na súd dostavil, a viesť ho dokonca k tomu, že sa vzdá možnosti podať žalobu na súd alebo svojho práva na obranu. [39]

109. V prejednávanom prípade však nejde o spor týkajúci sa nižších súm, ale vysokej sumy, konkrétne 4 383 584,60 CZK, vrátane úrokov z omeškania. Preto zo vzťahu medzi hodnotou sporu a nákladmi, ktoré vďaka dohode o miestnej príslušnosti vzniknú spotrebiteľom v súvislosti s dostavením sa pred súd, nemožno odvodiť, že je už fakticky vylúčená možnosť podať žalobu na súd.

110. Vnútroštátny súd však bude musieť pri posudzovaní nekalej povahy dohody o miestnej príslušnosti, o akú ide vo veci samej, zohľadniť, že takáto dohoda umožňuje predávajúcemu alebo poskytovateľovi sústrediť všetky spory súvisiace s jeho podnikateľskou činnosťou na jeden súd, ktorý nie je súdom, v ktorého obvode sa nachádza bydlisko spotrebiteľa. Aj keď to v prejednávanom prípade nevedie k faktickému vylúčeniu možnosti podať žalobu, môže to napriek tomu sťažiť dostavenie sa spotrebiteľa na súd a zvýšiť jeho náklady. Ďalej môže taká dohoda uľahčiť organizovanie účasti uvedeného predajcu alebo dodávateľa na pojednávaniach a robí ju menej nákladnou. [40]

v) Návrh

111. Ako prvý predbežný návrh treba konštatovať, že dohody o medzinárodnej príslušnosti v zmysle článku 17 bodu 3 nariadenia č. 44/2001 môžu konkludentne vyplývať aj z dohôd o miestnej príslušnosti, pokiaľ to zodpovedá vôli strán, čo musí zistiť vnútroštátny súd.

39 — Rozsudky Océano Grupo Editorial a Salvat Editores, už citovaný v poznámke pod čiarou 38, bod 22; Pannon, už citovaný v poznámke pod čiarou 38, bod 41, a Pénzügyi Lízing, už citovaný v poznámke pod čiarou 38, bod 54.

40 — Rozsudky Océano Grupo Editorial a Salvat Editores, už citovaný v poznámke pod čiarou 38, bod 23, a Pénzügyi Lízing, už citovaný v poznámke pod čiarou 38, bod 55.

112. Po druhé nezáväznosť dohody o miestnej príslušnosti z dôvodu jej nekalej povahy v zmysle článku 3 ods. 1 a článku 6 smernice 93/13 má vplyv na účinnosť takto konkludentne uzavretej dohody o medzinárodnej príslušnosti len v prípade, ak to vyplýva z vôle zmluvných strán, z čoho sa spravidla nedá vychádzať.

c) O zohľadnení sídla súdu v bydlisku spotrebiteľa podľa článku 16 ods. 2 nariadenia č. 44/2001

113. Pokiaľ vnútroštátny súd nemôže oprieť svoju medzinárodnú príslušnosť o dohodu o medzinárodnej príslušnosti medzi žalobkyňou a žalovaným vo veci samej, bude musieť dodržať požiadavky článku 16 ods. 2 nariadenia č. 44/2001. Podľa tohto ustanovenia môže byť proti spotrebiteľovi podaná žaloba iba na súde členského štátu, v ktorom má spotrebiteľ bydlisko. Z toho vyplývajú pre vnútroštátny súd dve požiadavky: jedna zakladá jeho príslušnosť a druhá jeho príslušnosť vylučuje.

114. Po prvé z tohto ustanovenia vyplýva, že vnútroštátny súd je medzinárodne príslušný, ak má spotrebiteľ bydlisko v členskom štáte súdu. Vnútroštátny súd teda musí najskôr preskúmať, či má žalovaný bydlisko na území jeho členského štátu. Pritom uplatní podľa článku 59 ods. 1 nariadenia č. 44/2001 svoje právo.

115. V tejto súvislosti vzniká otázka, či z okolností uzatvorenia zmluvy, najmä z dohody, podľa ktorej je žalovaný povinný informovať žalobkyňu o zmene bydliska, môže vyplývať, že si zmluvné strany ako bydlisko dohodli bydlisko žalovaného v okamihu uzatvorenia zmluvy. V tejto súvislosti je potrebné najprv konštatovať, že určenie bydliska žalovaného sa podľa článku 59 ods. 1 nariadenia riadi vnútroštátnym právom, a teda vnútroštátny súd ho v zásade musí posúdiť na základe tohto práva. Vnútroštátny súd vo svojom uznesení o podaní návrhu na začatie prejudiciálneho konania už uviedol, že žalovaný vo veci samej nemá bydlisko na území Českej republiky. V každom prípade sa mi zdá názor, podľa ktorého sa z povinnosti informovať o zmene bydliska vyvodzuje dohoda o zmene bydliska, ťažko zlučiteľný s požiadavkami práva Únie. Pokiaľ ide o dohodu, ktorá patrí do pôsobnosti smernice 93/13,

takýto prístup by nebol zlučiteľný najmä s požiadavkou jasnosti a zrozumiteľnosti podľa článku 5 smernice 93/13.

116. Ďalej z článku 16 ods. 2 nariadenia č. 44/2001 vyplýva, že súd členského štátu nemá medzinárodnú príslušnosť, ak má spotrebiteľ bydlisko v inom členskom štáte. Preto bude musieť vnútroštátny súd ďalej preskúmať, či má žalovaný vo veci samej bydlisko v inom členskom štáte.

117. Pri tomto preskúmaní musí súd podľa článku 59 ods. 2 nariadenia použiť právo príslušného členského štátu.

118. Z článku 26 ods. 1 nariadenia okrem toho vyplýva, že vnútroštátny súd bude musieť toto preskúmanie uskutočniť *ex offo*. Toto ustanovenie síce stanovuje povinnosť preskúmania *ex offo* len pre prípad, že má žalovaný bydlisko na území určitého členského štátu. Cieľ ochrany v tomto ustanovení však vyžaduje, aby sa z takejto povinnosti vychádzalo tak dlho, pokým vnútroštátny súd nedospeje k presvedčeniu, že žalovaný nemá bydlisko v inom členskom štáte.

119. Ďalšie explicitné požiadavky týkajúce sa vykonania tohto preskúmania nariadenie neobsahuje. Otázky, či je potrebné skutočnosti relevantné v tejto súvislosti zistiť *ex offo*, či je možné žalobkyni uľahčiť dokazovanie, že žalovaný nemá bydlisko v inom členskom štáte, a kedy dokazovanie pokročilo do tej miery, že vnútroštátny súd môže považovať za preukázané, že spotrebiteľ nemá bydlisko v inom členskom štáte, bude musieť vnútroštátny súd zodpovedať podľa príslušného uplatniteľného vnútroštátneho práva. [41]

120. Vnútroštátny súd však musí pri uplatnení vnútroštátneho práva zabezpečiť, že článok 16 ods. 2 nariadenia č. 44/2001 bude mať požadovanú účinnosť. V tejto súvislosti je potrebné najmä zohľadniť cieľ tohto ustanovenia, ktorým je chrániť spotrebiteľa pred tým, aby bol žalovaný pred súdmi iného členského štátu, než v ktorom má bydlisko. Ďalej je potrebné zohľadniť, že v prípade ako vo veci samej žalovaný nepoveril opatrovníka a ani opatrovník od neho nedostal žiadne informácie. V takomto prípade nie je vnútroštátny

41 — Queirolo, I., v Mangus, U., Mankowsky, P.: c. d.; Mankowsky, P., v Rauscher, T.: c. d., článok 26 bod 5.

súd viazaný údajmi poskytnutými žalobcom. Nebude môcť bez preskúmania prevziať údaje zo spisu a bude sa musieť zaoberať skutočnosťami vzbudzujúcimi u neho podozrenie, že by predsa len nemusel byť medzinárodne príslušný. [42]

123. *De lege ferenda* sa v tejto súvislosti ponúkajú rôzne alternatívy. Dalo by sa sústrediť na obvyklý pobyt žalovaného, a nie na jeho bydlisko, alebo v krajnej núdzi vychádzať z príslušnosti súdov dotknutého členského štátu. [43] *De lege lata* sa mi však zdá, že takýto prípad je upravený v článku 4 ods. 1 nariadenia č. 44/2001. Podľa tohto ustanovenia, ak žalovaný na území niektorého členského štátu nemá bydlisko, medzinárodná príslušnosť súdu každého členského štátu sa určuje podľa jeho vlastných právnych predpisov.

121. Pokiaľ vnútroštátny súd nemôže s istotou požadovanou príslušným vnútroštátnym procesným právom vychádzať z toho, že spotrebiteľ nemá bydlisko v inom členskom štáte, potom sa bude musieť podľa článku 26 ods. 1 nariadenia č. 44/2001 vyhlásiť *ex offo* za nepríslušný. To platí aj v prípade, keď súd podľa takého ustanovenia, akým je § 29 ods. 3 OSŘ, ustanovil žalovanému opatrovníka.

124. Pokiaľ sa uplatní článok 4 nariadenia č. 44/2001, potom je s pravidlami určenia príslušnosti stanovenými v nariadení zlučiteľné, ak vnútroštátny súd ustanoví žalovanému opatrovníka podľa takého ustanovenia, akým je § 29 ods. 3 OSŘ, a vyhlási sa na základe vnútroštátneho práva za príslušný.

d) O článku 4 ods. 1 nariadenia č. 44/2001

3. Návrh

122. Pokiaľ sa súd presvedčí, že žalovaný vo veci samej nemá bydlisko ani v Českej republike, ani v inom členskom štáte, vzniká otázka, podľa akých kritérií sa v takomto prípade určí medzinárodná príslušnosť.

125. V takom prípade ako vo veci samej je pokračovanie v konaní proti žalovanému zlučiteľné s pravidlami určenia príslušnosti stanovenými nariadením č. 44/2001 vtedy, keď

42 — Mankowsky, P., v Rauscher, T.: c. d., článok 26 bod 6.

43 — V súvislosti s možnými názormi pozri Staudinger, A., v Rauscher, T.: c. d., článok 59 bod 8; Kropholler, J.: c. d., článok 59 bod 9.

je vnútroštátny súd príslušný buď na základe dohody o medzinárodnej príslušnosti v zmysle článku 17 bodu 3 nariadenia, alebo je podľa článku 4 nariadenia príslušný podľa vlastných právnych predpisov. Uplatnenie článku 4 nariadenia predpokladá, že vnútroštátny súd dospeje po preskúmaní *ex offo* vykonaného podľa článku 26 ods. 1 nariadenia k záveru, že žalovaný nemá bydlisko ani v jeho členskom štáte, ani v inom členskom štáte.

C — *Dodržanie práva žalovaného na obhajobu*

126. Pri použití vnútroštátnej právnej úpravy, akou je § 29 ods. 3 OSŘ, sa musí popri pravidlách určenia príslušnosti stanovených nariadením č. 44/2001 zohľadniť i právo žalovaného na obhajobu. V tejto súvislosti treba rozlišovať dve situácie.

127. V prvej situácii súd v rámci preskúmania svojej príslušnosti nedospel k záveru, že žalovaný nemá bydlisko v inom členskom štáte. Tak to bude v prípade ako vo veci samej najmä vtedy, ak súd vyvodzuje svoju medzinárodnú príslušnosť z dohody v zmysle článku 17 bodu 3 nariadenia č. 44/2001 bez toho, aby skúmal, kde má žalovaný bydlisko. V tejto situácii bude musieť vnútroštátny súd zohľadniť článok 26 ods. 2 nariadenia. Podľa tohto článku súd konanie preruší, dokiaľ sa nepreukáže, že žalovanému mohla byť doručená žaloba v dostatočnom časovom predstihu, aby si mohol pripraviť obhajobu alebo na tento účel sa prijali všetky potrebné kroky. Článok 26 ods. 2 nariadenia sa použije len vtedy, ak má žalovaný bydlisko na území niektorého členského štátu. Toto ustanovenie je však potrebné pri zohľadnení jeho cieľa ochrany z vyššie uvedených dôvodov [44] vykladať tak, že vnútroštátny súd musí požiadavky tohoto ustanovenia zohľadňovať tak dlho, pokým nedospeje k presvedčeniu, že žalovaný nemá bydlisko v inom členskom štáte.

128. Podľa článku 26 ods. 2 nariadenia č. 44/2001 môže súd pokračovať v konaní až vtedy, keď žalovaný mohol prevziať písomnosť, ktorou sa začalo konanie, v dostatočnom časovom predstihu, aby si mohol pripraviť obhajobu. Cieľom tohto ustanovenia je umožniť žalovanému účinnú obhajobu.

44 — Pozri bod 119 týchto návrhov.

129. Doručenie žaloby opatrovníkovi, ktorý bol súdom žalovanému ustanovený bez jeho vôle a vedomia, tieto podmienky v zásade nespĺňa. [45] Z vyššie uvedených dôvodov [46] v takomto prípade účinná obhajoba žalovaného spravidla nebude zabezpečená.

130. Okrem toho môže vnútroštátny súd podľa článku 26 ods. 2 nariadenia č. 44/2001 pokračovať v konaní aj vtedy, keď boli uskutočnené všetky nevyhnutné kroky, aby sa žalovaný mohol brániť. Nie je teda nevyhnutné, aby žalovanému skutočne bola doručená žaloba takým spôsobom, aby sa mohol účinne brániť. Článok 26 ods. 2 nariadenia teda v zásade nebráni takému vnútroštátnemu ustanoveniu, akým je § 29 ods. 3 OSŘ, podľa ktorého je žalovanému, ktorého bydlisko nie je známe, ustanovený opatrovník. Vnútroštátny súd však musí zabezpečiť, aby sa predtým podnikli všetky zisťovania, ktoré ukladá náležitá starostlivosť, ako aj dobrá viera, aby sa žalovaný našiel. [47] V tejto súvislosti platia podobné požiadavky ako v prípade preskúmania v inom členskom štáte. Na tomto mieste chcem odkázať na úvahy uvedené v bode 116 a nasl. týchto návrhov, predovšetkým na bod 120.

131. Takýto výklad článku 26 ods. 2 nariadenia č. 44/2001 je zlučiteľný aj s právom žalovaného na obhajobu zakotveným v rámci primárneho práva v článku 47 ods. 2 Charty. Je síce pravda, že doručenie žaloby opatrovníkovi ustanovenému bez vôle a vedomia žalovaného zasahuje do práva žalovaného na obhajobu priznaného článkom. 47 ods. 1 Charty. [48] Pokiaľ by žalobca nemohol podať žalobu proti žalovanému, ktorého nie je možné nájsť ani po vykonaní všetkých zisťovaní, ktoré ukladá náležitá starostlivosť a dobrá viera, právo žalobcu na účinnú právnu ochranu by mohlo byť úplne zbavené svojej podstaty. Navyše by

45 — Podľa Jenardovej správy, už citovanej v poznámke pod čiarou 14, s. 40, je podmienkou, že predvolanie došlo žalovanému osobne alebo do jeho bydliska. Naopak nie je nevyhnutné, aby sa žalovaný skutočne o predvolaní včas dozvedel.

46 — Pozri bod 82 týchto návrhov.

47 — Pozri s. 40 Jenardovej správy, už citovanej v poznámke pod čiarou 14.

48 — V súvislosti s predpokladmi odôvodnenia takéhoto zásahu pozri článok 52 ods. 1 Charty, ako aj rozsudok z 2. apríla 2009, Gambazzi, C-394/07, Zb. s. I-2563, bod 28 a nasl.

to mohlo byť zneužité tak, že osoba, ktorá sa bude chcieť vyhnúť žalobe, úmyselne opustí bydlisko, prípade bude toto bydlisko pravidelne meniť. [49]

132. V druhej situácii sa naopak článok 26 ods. 2 nariadenia priamo neuplatní. Je to tak v prípade, keď vnútroštátny súd nevyvodzuje svoju príslušnosť z dohody o medzinárodnej príslušnosti podľa článku 17 bodu 3 nariadenia č. 44/2001, ale podľa článku 4 nariadenia z vlastných právnych predpisov. Článok 4 nariadenia predpokladá, že žalovaný nemá bydlisko na území niektorého členského štátu. Článok 26 ods. 2 nariadenia sa ale podľa svojho doslovného znenia uplatní iba vtedy, ak má žalovaný bydlisko na území niektorého členského štátu. V tejto súvislosti vzniká otázka, či sa má článok 26 ods. 2 nariadenia, pokiaľ ide o právo na obhajobu priznané článkom 47 ods. 2 Charty, uplatniť analogicky alebo či má byť článok 47 ods. 2 Charty uplatnený priamo. [50]

133. Na účely prejednávaného prípadu sa týmito otázkami netreba zaoberať detailne. Článok 4 nariadenia č. 44/2001 sa totiž môže uplatniť iba v prípade, keď vnútroštátny súd predtým dospel k názoru, že tomu nebráni článok 16 ods. 2 tohto nariadenia. V tejto súvislosti bude musieť vnútroštátny súd vykonať preskúmanie, ktoré už bolo opísané v bode 116 a nasledujúcich bodoch týchto návrhov, predovšetkým v bode 120. Toto preskúmanie kladie porovnateľné požiadavky ako článok 26 ods. 2 nariadenia alebo článok 47 ods. 2 Charty. Vnútroštátny súd v dôsledku toho splnil požiadavky týchto ustanovení už v súvislosti so zisťovaním miesta bydliska.

49 — Queirolo, I., v Magnus, U., Mankowski, P.: c. d., článok 26 bod 20.

50 — Pôsobnosť základného práva Únie by mala byť daná v prípade, akým je prejednávaný prípad, v ktorom štátny príslušník jedného členského štátu využil právo voľného pohybu, ktoré mu je zaručené. Uplatneniu článku 47 Charty by nemal brániť jej článok 51 ods. 1, podľa ktorého sú základnými právami viazané iba orgány EÚ a členské štáty. V prejednávanom prípade ide totiž o právo na spravodlivý súdny proces.

VII — Návrh

134. Vzhľadom na predchádzajúce úvahy navrhujem, aby Súdny dvor na prejudiciálnu otázku odpovedal takto:

„1. Uplatnenie pravidiel určenia príslušnosti stanovených v nariadení Rady (ES) č. 44/2001 z 22. decembra 2000 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach predpokladá, že existuje situácia, v ktorej si vnútroštátny súd môže klásť otázky týkajúce sa vlastnej medzinárodnej právomoci. Z takejto situácie je možné vychádzať v prípade ako vo veci samej, v ktorom je na súd jedného členského štátu podaná žaloba proti štátnemu príslušníkovi iného členského štátu, ktorý mal v minulosti bydlisko v členskom štáte súdu, ale ktorého súčasné bydlisko nie je súdu členského štátu známe.

2. Nariadenie č. 44/2001 v zásade nebráni použitiu takého ustanovenia, ako je § 29 ods. 3 českého Občanského soudního řádu, podľa ktorého môže byť žalovanému, ktorého pobyt nie je známy, ustanovený opatrovník. Pri jeho uplatnení sa však musia zohľadniť požiadavky práva Únie, ktoré vyplývajú najmä z pravidiel určenia príslušnosti stanovených nariadením č. 44/2001 a z práva žalovaného na obhajobu.

3. Článok 24 nariadenia č. 44/2001 sa má vykladať tak, že sa uplatní aj vo veciach spotrebiteľských zmlúv v zmysle kapitoly II oddielu 4 tohto nariadenia. Účasť opatrovníka ustanoveného pre žalovaného bez jeho vôle a vedomia na konaní však nepredstavuje účasť žalovaného na konaní v zmysle tohto ustanovenia, a teda nemôže zakladať príslušnosť súdu, pred ktorým sa opatrovník účastní na konaní.

4. Pokiaľ z dohody o miestnej príslušnosti súdu vyplýva aj vôľa zmluvných strán uzatvoriť konkludentnú dohodu o medzinárodnej právomoci súdu dotknutého členského štátu, môže takáto konkludentná dohoda zakladať medzinárodnú právomoc v zmysle článku 17 bodu 3 nariadenia č. 44/2001. Nezáväznosť dohody o miestnej príslušnosti súdu z dôvodu jej nekalej povahy podľa článku 3 ods. 1 a článku 6 smernice Rady 93/13/EHS z 5. apríla 1993 o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách obvykle nemá vplyv na dohodu o medzinárodnej právomoci, pokiaľ z vôle zmluvných strán nevplýva niečo iné."